

meget lille imod den store Fordeel, som Træets længere Udholdenhed forskaffer.

Endvidere bør bemærkes, at Træe af ældre Stammer varer længere end af yngre; at naar Træet har ligget ganske under Jorden, udholde ogsaa Ege, Accacier, Elm, Ahorn og Naaletræer længere, end andre Træsarter; at det, naar Træerne ligge ganske under Jorden, ikke synes at have nogen skadelig Virkning, at Træet er fældet i Safttiden, og at selv det ved Insectbid uddøde Træe kan gjøre god Nytte i en saadan Exposition; ihvorvel Erfaring lærer, at det i Safttiden huggede og det ved Insectbid uddøde Træe ikke holder længe ud, naar det er udsat for fri Luft, og bliver snart fordærvet af Insecter og Orm.

Landhuusholdningssekskabets allerunderdanigste Beretning til Hans Majestæt Kongen om de indkomne Afhandlinger over Priissspørgsmaalet betræffende Foranstaltninger til Hesteavlens bedre Fremme.

Ved Rescript af 11te Januar f. A. bemyndigede Deres Majestæt Landhuusholdningssekskabet til at udlove en Præmie af 200 Rbdlr. Sølvmynt for en

fyldestgjørende Besvarelse af følgende Priissspørgsmaal:

”Om den Sum, der i Danmark og Hertugdømmene er bestemt til Præmie-Uddeling eller Belønning for de bedste Hingster, og som aarligent udgjør mellem 3 og 4000 Rbdlr. Sølvmynt, kunde anvendes til Hesteavlens Fremme paa en endmere hensigtsvarende Maade, og i saa Tilfælde, ved hvilke Midler dette kunde skee?”

I Følge heraf blev Opgaven uopholdeligen kundgjort i Statstidenden, Kjøbenhavns Adresse-Comptoirs Efterretninger, alle Stiftsaviserne og den Altonaer-Merkur; senere i Selskabets Program for Aaret 1831. Tiden, inden hvilken Afhandlingerne maatte være indkomne, bestemtes til 1ste August.

Da Dommen over de Afhandling, som indsendtes, burde være bygget paa en grundig Censur af Mænd, der kjendte baade Hesteavlens Stilling og Landboeforholdene saavel i de danske Provindser som i Hertugdømmene, udvalgte Selskabet, med Hensyn derpaa, efternævnte tre Mænd til Afhandlingernes Bedømmelse: Kammerherre, Grev Lerche til Lerchenborg, Kammerherre, Hofjægermester F. v. Krogh paa Nygaard ved Haderslev og Justitsraad, Godsinspecteur Bindesbøll, hvilke strax erklærede sig villige til at udføre dette Hverv.

Til den fastsatte Tid vare 23 Besvarelser indkomne, hvoriblandt 8 i det tydske Sprog.

Censorerens Afstand fra hinanden, Mængden

af Afhandlinger, den Udførlighed og Nøiagtighed, hvormed disse ere bedømte, de Conferencer og den Correspondence, som herved gjordes nødvendige, — alt dette forarsagede, at Bedømmelsen medtog en temmelig lang Tid, og først i sidstafvigte Maa-
ned er tilhændekommet Selskabet, som derfor ikke tidligere har kunnet allerunderdanigst foredrage Deres Majestæt Udfaldet.

Af de 23 Afhandlinger kunne de 13 aldeles ikke komme i Betragtning, enten formedelst de vrange Ideer og umodne Forslag, som deri forekomme, og som røbe Forfatternes Mangel paa nøie Kundskab om Sagen, eller fordi Gjenstanden ikke var behandlet med en nogenlunde grundig Udførlighed. Af de øvrige 10 Afhandlinger med følgende Mottoer:

- a) "En Draabe i Havet."
- b) "Die Geschichte ist eine Sammlung von Erfahrungen und Thatsachen, welche uns für die Zukunft belehren und warnen, ic."
- c) "Et nyt Forsøg."
- d) "Hesteavlens maa være Erhverv for at kunne gavne og bestaae."
- e) "Der Pferdezüchter muß, sobald es ohne Nachtheil für seine Pferde geschehen kann, sich vers mitteltst ihrer Leistungen von ihrem Werthe überzeugen, ic."
- f) "Festina lente."
- g) "Verbesserungen im landwirthschaftlichen Ge:

werbe, wie in der Politik, müssen so viel mög-
lich dem Bestehenden angepasst werden ic."

h) "Nicht Ruhm — nur Nützlichkeit ist des
Bestrebens Ziel."

i) — — "Ergo animos aevumque notabis prae-
cipue, ic."

k) "Res patriæ etiam civium."

have de fem første tildraget sig Censorerne's Opmærk-
sommelighed. Men i at forene Grundighed med Anvens-
delighed paa Fædrelandet have de to med d. og e.
betegnede vundet Fortrinet.

Alf den, Selskabet meddeelte udførlige Censur
indskrænkede vi os til allerunderdanigst at foredrage
Følgende, hvoraf Deres Majestæt allernaadigst vil
erfare de Synsmaader, som have motiveret den
over Afhandlingerne afgivne Dom.

"Den hidtil stedfundne Uddeling af Kongelige
Præmier til Hesteavlens Forbedring, finder man,
efter nærværende Tidsumstændigheder, mindre hen-
sigtsmæssig nu, end forhen. Disse Præmier's Stør-
relse synes nemlig at være for ubetydelig til, paa
en ret kraftig Maade at virke til Hesteavlens saa
ønskelige Forbedring, eller med andre Ord, de vække
ikke noksom den almindelige Interesse for Sagen,
og allermindst tjene de til Opmuntring for de store
og velhavende Fordeiere, som dog usfridigen bedst
formaae at anskaffe og at underholde de udsøgteste
Stamdyr, hvorved Landracens fremskridende Forbe-
dring sikkest og bedst kan bevirkes. Fremdeles vid-

ner en mere end 40 Aars Erfaring om, at den danske Hesteraces, efter Manges Anskuelse endog høist tvivlsomme, Forbedring i al Fald saa ubetydeligt er fremskyndt i hiin Række af Aar, hvori disse Præmier ere uddeelte, at virksommere Midlers Anvendelse høiligen er at ønske. Desuden medføre disse Præmier endnu den væsentlige Ulempe, at ikkun de enkelte Vindende tilfredsstilles, medens Fleertallet af de Præmiesøgende bliver misfornøiet, og ikke anseer de forkastede Hestes mindre gode Beskaffenhed, som Aarsagen, hvorfor Præmie ei vandtes for disse, men søger Grunden dertil i en urigtig, ja endog i en partist Bedømmelse af Hestens Værd. Slige vrang og for den gode Sag evident skadelige Domme ere vanskelige at udrydde, da de ere grundede i de menneskelige Svagheder, og isærdeles i en undertiden blind Forkjærlighed for Det, man selv eier, hvilken Forkjærlighed som oftest træder mægtigt frem netop i den Klasse af de mindre vel Oplyste, som her fornemmeligen skal indvirkes paa.

Uf lignende, og flere andre Grunde, har Pengepræmieres directe Anvendelse, betragtet som et Opmuntringsmiddel i Almindelighed, længe tabt, og vil fremdeles endmere tabe i de Kyndiges Omdømme, som ikkun i de Tilfælde ville vide disse afbenyttede, hvor intet bedre Middel hverken kjendes eller havees. Den sikreste og hurtigste, samt derhos for Staten mindst bekostelige Maade, hvorpaa Hesteavlens Forbedring i de danske Provindser kan bevirkes, findes,

efter vor eenstemmige Formening, i Indførelsen af Væddeløb overalt i Landet, i den Hensigt, derved at udbrede det fortrinligste Slag af engelske Fuldblodheste. Denne Races store Kostbarhed gjør høie Væddeløbspræmier til en ubetinget Nødvendighed, hvorfor de første af disse ikke skjønes at burde være mindre end 1000 Rbdlr. rede Sølv; thi alene Udsigt til en klækelig Fordeel kan lokke til Fuldblodhestens Indkjøb.

For derimod at hindre Indførelsen af hine fintbyggede Heste, som i England anvendes paa Væddeløbsbanerne til kort Løb med liden Vægt, maatte Løbet i Forstningen bestemmes noget længere og Vægten noget betydeligere, end sædvanligt i hiint Land.

Her udførligen at deducere Væddeløbets Gavnlighed, som tilfulde er oplyst i flere tydske Skrifter, og som derhos med en udmærket Grundighed og Udførlighed er drøftet i den til det Kongelige Lands huusholdnings: Selskab indkomne tydske Afhandling, *) betegnet med Devise: "Die Geschichte ist eine Sammlung von Erfahrungen und Thatsachen &c." forbigaaes som en overflødig Gjentagelse af almeenskjendte Sandheder, og indskrænke vi os derfor alene til efterstaaende Bemærkninger.

Det gode Udfald af Væddeløbs Indførelse i Danmark har ei alene den høieste Grad af Probas

*) Heraf vil en dansk Oversættelse blive leveret i dette Hefte.

billitet for sig; den er endog stadfæstet i Hans Majestæts egne Stater. Thi hvo er vel i Stand til at benægte den heldige og al Forventning overstigende Virkning, som Væddeløbene have frembragt i Hertugdømmene Slesvig og Holsteen, hvor forholdsviis nu allerede findes flere Væddeløbsbaner, end nogetsteds paa Fastlandet; hvilket er en ypperlig Sag, da Muligheden af at vinde desflere Præmier i Nærheden naturligtviis forøges, og derhos Lysten skjæres til at lægge Vind paa de fortrinligste Heste.

Naar fremdeles Hans Durchlauchtighed, Hertugen af Augustenborg ved Auction opnaaer en Gjennemsnitspriis af 71 Louisd'ors for 5 Stkr. ufødte Fuldblodsfol, og man eftersporer Ursagen til denne overvættede høie Priis, saa findes denne i en i Almindelighed velberegnet Forventning om Fordeel ved Handelen, idet Kjøberen med temmelig Sikkerhed kan regne paa, at blive Eier af et høist udmærket Dyr, som, deels og fornemmeligen ved Væddeløb, deels ved Bedækning eller ved avlede ædle Fol, flere Gange kan erstatte saavel Indkjøbets som Opdrættets Beføstninger.

Der skal endog, efter en trykt Meddelelse i "Zeitung für Pferde-Liebhaber," for det ved hiin Augustenborger Auction dyrest, til 93 Louisd'ors, kjøbte ufødte Fol, forgjæves være buden Eier en Avance af 7 Louisd'ors hvis dette blev Hoppefol, men 50 Louisd'ors saafremt det blev et Hingstfol.

Disse Facta tillade vi os at bringe tilbage

i Erindringen, da de afgive et uomstødeligt Beviis paa den ualmindelige Iver og Rappelyst, som Bæddeløbene have fremkaldt i hine Provindsfer, og hvis gavnrige Følger for Hesteavlen ei kunne udeblive, men som, til de Flestes Forundring, ville vise sig store inden et Decenniums Forløb."

Om de tvende Afhandlinger, som fremfor de øvrige have tilfredsstillt Censorerne, anføre de Følgende:

Med Fornøielse læser man den med Devise: "Hesteavlen maa være Erhverv, for at kunne gavne og bestaae" betegnede Afhandling, som røber en Forfatter, udrustet med Sagkundskab og megen Læsning. Han viser i Indledningen, hvor utilforladelig en Dom over en Hests Godhed er, som støtter sig blot paa Beskuelse, og at den hidtil anvendte Præmie-Uddeling ei svarer til Hensigten.

Med kyndige Hestekjenderes Erfaring stemmer ogsaa Forfatterens Udladelse, "at Præmiehestens (man kan sige: den danske Hests) Staldmod blænder Diet, og at Præmien for Hingster ofte har vildledet Hesteopdrætteren, som forhen kun valgte de Springheste, hvis Afkom var bekjendt som bedst affætteligt. Derimod forholder det sig mindre rigtigt dermed: at Præmiehingster, snart efter erholdt Belønning, sælges, som vel er et sjældent Tilfælde.

Efter Indledningen kommer Forfatteren til at omhandle "de Grundfætninger, hvorefter Danmarks Hesteavl bør ledes og fremmes."

Han gaaer ud fra den rigtige Synspunkt, som han med Ret stærkt udhæver: at Hesteavlen kun naar den udgjør et fordeelagtigt Erhverv, kan bestaae og være ønskelig. Vi troe ogsaa, at paa de Steder, hvor Hesteavlen har tabt i Godhed, dette hidrører derfra, at Bonden giver sig af med at være Hingstholder, men ikke fordi han er en slet Hesteopdrætter, hvilket i det mindste ikke er Tilfældet i flere Egne af Jylland, og hvad Sjælland angaaer, da er det vist: at Bønderhestene i de 2 sidste Decennier betydeligt ere tiltagne i Størrelse.

Naar Forfatteren vil "overføre Hesteavlen i mere formaagende Producenters Hænder," saa giver dette Udtryk, ved første Blik, Anledning til at troe, at Bondestanden herefter ei skulde besætte sig med Hesteavlen; dog i det Følgende viser det sig klart, at saadant ingenlunde var, eller kunde være Forfatterens Mening, men at det derimod er Hingstholdet, som saaledes menes at burde overføres, og dette er vistnok rigtigt.

Efterat Forfatteren har viist, hvormeget Hesteavlen yndes og er fordeelagtig i England, angiver han Midlet, hvorved dette Lands Hesteavl er bragt paa et saa høit Punkt, nemlig Bæddeløb, hvis Nytte han meget godt, men dog ikke saa heldigt har udviklet, som den tydske Afhandling med Devise: "Die Geschichte ist eine Sammlung von Erfahrungen und Thatsachen &c."

Han gjør dernæst opmærksom paa den Nytte,

der kan ventes af at vædde om Føl, endogsaa ufødte. Sagen synes underlig, men vilde, hvis den blev anvendt, sikkert fremstynde en forædlet Hestes avl. Naar Forfatteren meget rigtigt siger: at kun Væddeløb lader Publicum føle Savnet af Fuldblodshesten, saa kunde man lægge til, at kun Væddeløb kan bringe Mængden til Erkjendelse, om og hvorvidt den danske Hest kan præstere det, som gamle Sagn fortælle os, men hvorpaa vi savne Beviis.

Betingelsen for Væddeløb er, at have de nødvendige Stammer af Fuldblod. At lade disses Anskaffelse beroe paa Privatmænd alene, var at overlade denne vigtige Sag til "sin Sneglegang," og derfor mener Forfatteren, at det Offentlige bør, ved at anskaffe saadanne Dyr, indlede Sagens Udøvelse, indtil det bliver Publicums Sag. Den Sum, som Anskaffelsen af 9 til 12 Fuldblodhingster vilde koste Landet, menes successtve igjen at indkomme ved Springpenge, og Renterne "være den National-Belstand, som Hingsterne frembringe."

Ogsaa mener Forfatteren, at Renterne kunne tages af de omhandlede 3 til 4000 Rbdlr. Det forekommer ham dernæst for kostbart, om Landet bestandigt skulde hente sine Fuldblodhingster fra Udlandet, og heri maa man vel give ham Ret, men naar han foreslæaer Oprettelsen af et Stamstutterie, saa er det meget tvivlsomt, om ikke disse Hingsters Opdræt vilde koste Staten omtrent ligesaa meget, som hiint Indkjøb. Vi formene ellers, at høie

Wæddeløbspræmier snart ville tilveiebringe et, ved hvert Aar voxende, Antal af gode Fuldblodhingster og Hopper, og at det Offentlige, hverken paa en mere hensigtsvarende, eller mindre befostelig Maade, kan ophjælpe og varigt begrunde Hesteavlen, end ved at komme Wæddeløbsbanerne til Hjælp med høie Præmier for Fuldblodsløben, og vi tillade os derfor at gjentage den foran udtalte nødvendige Betingelse for Fuldblodracens hurtige Indførelse i Danmark, nemlig: at de første blandt disse Præmier ei bør være under 1000 Rbdlr. rede Sølv.

For Fuldblodracen ansees Wæddeløb at være absolut nødvendigt, for Landracen anbefaler Forfatteren derimod Wæddekjørseler, og søger at bevise disses Nytte ved flere Grunde, saasom: formedelst Landracens Pflugma, Bygning o. s. v. Vi formene, at det, under alle Omstændigheder, for Landracens Heste er aldeles nødvendigt at indføre Proveridt, lempede med Maadehold og Vaersomhed i Forøvelse, og i Fordringer til den danske Hest, efter denne Races nærværende Standpunkt og Beskaffenhed. Forfatteren anbefaler ogsaa Trainering, "uden hvilken Wæddeløb blev en ligesaa grusom, som urimelig Fordring," og han beviser denne Forøvelses Nødvendighed. Han mener, at det Offentlige maa besfatte sig dermed i Førstningen, hvis Sagen ei for meget skal trækkes i Langdrag; og deri ere vi enige med ham. Derpaa gaaer Forfatteren over til den for Hesteavlens Forbedring vigtige Sag: at angive

de bedste Midler til at befordre den fordeelagtige Omsætning af de frembragte Producter, og at forstørre Productionen af disse. Han anbefaler dertil tidligt Salg af Føl og Føler, beviser Nyttens deraf, endog med Hensyn til at overtøye Landmanden om Vigtigheden af Stamlister, og om Anvendelsen af yndede Stodheste. Han anfører, at denne tidlige Omsætning vil blive en Spore for Landmanden til at pleie sit Dydræt godt i den første Tid, som igjen vil bevirke en, meget ønskelig, tidligere Udvikling af Landracen. Han anbefaler offentlige Udstillinger, forbundne med Auctioner og satte i Forbindelse med Prøver eller Væddeløb i Folealderen, og møder Indvendingerne derimod med Sagkundskab. Forfatteren bemærker meget rigtigt: at slige Udstillinger desuden give Anledning til lærerige Samtaler og Bedømmelser, om Dyrenes Bygning, Dygtighed o. s. v.

Slige Udstillinger og Auctioner mener Forfatteren kun ved Foranstaltning af Selskaber og Foreninger at kunne komme i Stand, paa samme Maade, som flere Amters landoconomiske Selskaber. Igjennem disse kunde det Offentlige virke gavnligt ved at tilskyde Summer til at fremme Samsfundets Diemed. Og for at paasee, at ingen Udskielse finder Sted i Selskabets Virken, maatte det Offentlige bestikke en Mand, som raadgivende Medlem. Udmærkede Producter skulde Selskaberne kjøbe til høie Priser, ved Hjælp af en Fond, tilveiebragt ved Actier; af Gevinsterne skulde de Fleste

sælges, Nogle tilfalde Actiehaberne ved Lodtrækning. Denne Plan er værd at læse og beagte. Forfatteren kommer dernæst til at tale om Anvendelsen af den i Priissspørgsmaalet opgivne Sum, og foreslaaer den afbenyttet til at iværksætte Foreninger, som de foromtalte, der skulde blive Organer, hvorigjennem det Offentlige gjør disse Penge velgjørende. Danmark og Hertugdømmene maatte deles i Districter, saa at f. Ex. Danmark deelttes i 4, nemlig: 1 for Sjælland, 1 for Fyen og 2 for Jylland.

Afhandlingen er i det Hele meget god. Den indeholder de fleste og tillige de bedste Midler og Forslag, som, ved Siden af Dygtighedsprøver, kunne medvirke til Hesteavlens Forbedring, og den maa derfor billigen ansees for en af de Fortrinligste.

Den lille Afhandling e) m. M. "Der Pferdezüchter muß, sobald es ohne Nachtheil für seine Pferde geschehen kann, sich vermittelst ihrer Leistungen von ihrem Werthe überzeugen u." læses med megen Interesse, da dens gode og vigtige Indhold paa en klar og sammentrængt Maade er fremsat.

Forfatteren søger at bevise:

- 1) At den nu brugelige Præmie-Uddeling er mindre hensigtsmæssig, og at den endog kan lede til, at Bonden holder flette Stodheste.
- 2) At Bonden er en slet Hingstholder.
- 3) At paa de egentlige Hovedgaarde burde holdes fuldblodhingster, paa store Avlsgaarde Haldblodhingster, og at Bonden derimod alder

les ikke maatte befatte sig med Hingsthold; men kun have Hopper til Tillæg.

- 4) At Væddeløb maa ansees som Basis for Stut-terievæsenet. Han udvikler de Grunde, hvors for han anseer Væddekjørsler mindre hensigts- svarende, og vi tillade os at henvise dertil, da det er værd at læse. Vi kunne ikke andet, end for største Deel tiltræde Forfatterens ytræde Anskuelser. For vanskeligt imidlertid i Udførelsen, og for betænkeligt med Hensyn til Følgerne, maae vi ansee det Forslag, hvors efter Forfatteren finder rigtigere, at under- støtte den stræbsomme Bonde, som af Trang maa sælge sin bedste Hoppe, paa en anden Maade, end ved udsatte Præmier for alle gode Hopper.

Spørgsmaalet "hvoreledes den omhandlede Sum kunde anvendes paa den bedste Maade til Landras- cens Forbedring," besvarer Indsenderen saaledes: Summen er for liden til derfor at anskaffe Fulds- blodhingste, og Halvblods ere upaalidelige. Tillægs- get af det sidste Slags maa være Privatmandens Sag, ved Brug af Landets, ved Probe og Beskus- else erkjendte, bedste Hopper, parrede med Fuldblods- hingste.

At anskaffe disse, maatte i det mindste i Begyn- delsen være Regjeringens Sag. Til at befordre Væddeløbene, kunne de ommeldte Summer gjøre en nyttig Begyndelse. Han foreslaaer Fordelingen paa

2 Bind 2 Hefte. (18)

følgende Maade: at bestemme 1000 Rbd. til directe Nytte for Hertugdømmene, og at overlade disse til Hans Durchlauchtighed Hertugen af Augustenborgs Disposition, som Præsident for den i Hertugdømmene oprettede Committee for Stutterievæsenet. 1000 Rbd. for en Bane ved Aarhus, 1000 Rbd. for en lignende ved Middelfart, og Resten for en Bane ved Roeskilde. Man skulde troe, at Banen hellere maatte anbringes ved Randers, end ved Aarhus, fordi Interessen for Hesteavl en i første Bye og Omegn er størst, fordi den ved sine mange Stalde er stiftet til Samlingssted for flere Heste, fordi Væddeløbet kunde bringes i Forbindelse med Randers Sommermarked — først i Juli — og endelig, fordi den ligger mere nordlig, og altsaa nærmere de Egne, hvor Hesteopdrættet især drives.

Blev Væddeløbsbanen i Sjælland anlagt i Nærheden af Hovedstaden, da synes denne Bane maaskee mindre at behøve Tilskud fra det Offentlige, saasom de fornødne Penge sandsynligviis ved Subscription vilde være at erholde. Forfatteren foreslaaer endvidere: at Gevinsterne ved Væddeløbene maatte udsættes i to Dage, og 2de Løb holdes paa hver af disse, nemlig:

- a) 3 Heats paa 2000 Alen; 1ste Priis 100 Rbd., 2den 50 Rbd., 3die 25 Rbd.
- b) Langt Løb paa 3000 Alen; 1ste Priis 150 Rbd., 2den 80 Rbd., 3die 50 Rbd.

hvorved alene bemærkes, at det maaskee kunde synes

mere passende, at dele Løbet paa hver Bane i to, eet alene for Heste af Landracen, og et andet, hvori saavel disse som Halvblodheste kunne deeltage.

Ogsaa denne Forfatter omtaler den Nytte, Væddeløb kunne have som Samlingssted for Hesteyndere og Landmænd. Han meddeler til Slutningen et Overslag over de Bekostninger, som Væddeløbsbanen medfører.

Afhandlingen er i det Hele taget en af de bedste, og forekommer os derfor at fortjene det Kongelige Landhuusholdningselskabs særdeles Opmærksomhed. Vi savnede derved ellers ugjerne Opgivende af andre Midler og Forslag, som jevnsideger med de anbefalede Væddeløb kunne bidrage til at ophjælpe og forbedre Hesteavlen.”

Saaledes have Censurerne udpeget de her omhandlede to Udarbejdelser som de bedste af de indkomne, og overladt til Selskabet, om det enten vilde, i sidste Instants, gjøre Udslaget for een af disse Afhandlinger, eller tilkjende hver af de paagjeldende tvende Forfattere en Præmie, maastee noget mindre end den udsatte.

Af disse to Alternativer har Selskabet valgt det Første og tilkjendt Forfatteren af Afhandlingen d, (med Devise: ”Hesteavlen maa være Erhverv for at kunne gavne og bestaae”), hvori Materien med ligesaa megen Grundighed som i e, men med større Udførlighed behandles, den udsatte Præmie af 200 Rbd. rede Sølv. At den anden Forfatter maatte erholde,